שני לוחות הברית — אות כ' כף זכות

תנן בפרק קמא דאבות (מ"ו) הוי דן את כל האדם לכף זכות, וזו המדה היא מדה מעולה ויקרה, מונעת הקטטה והמריבה ונותן שלום בארץ, וגורם שמן השמים ידונו אותו לכף זכות, כדאיתא במסכת שבת פרק מפנין (קכז, ב), ת"ר הדן את חבירו לכף זכות וכו', דנין אותו לכף זכות. מעשה באדם אחד שירד מגליל העליון לגליל התחתון ונשכר אצל בעל הבית. אחר ג' שנים בעיום הכפורים אמר לו תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ואת בני. אמר לו, אין לי מעות. תן לי בהמות, אמר לו, אין לי בהמות. תן לי קרקעות, אמר לו, אין לי קרקעות. אמר לו, תן לי פירות, אמר לו אין לי. תן לי כרים וכסתות, א"ל אין לי. הפשיל טליתו לאחוריו והלך בפחי נפש לביתו. ואחר הרגל נטל שכרו בידו ועמו משוי ג' חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני בגדים, והלך לביתו. לאחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי, ואמרתי לך אין לי, במה חשדתני. אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לו לרבי, ולקח בהן. בשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי לך אין לי, במה חשדתני. אמרתי שמא מושכרת הן ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי קרקעות ואמרתי לך אין לי, במה חשדתני. שמא מוחכרות הן ביד אחרים. בשעה שאמרת לי תן לי פירות ואמרתי לך אין לי, במה חשדתני. אמרתי שמא אינן מעושרים. בשעה שאמרת לי תן לי כרים וכסתות ואמרתי לך אין לי, במה חשדתני. אמרתי שמא הקדיש רבי כל נכסיו לשמים. אמר ליה העבודה כך היה מעשה, שהדרתי כל נכסי מפני הורקנוס בני שלא עסק בתורה, עד שבאתי אצל חברי שבדרום והתירו לי את נדרי. ואתה שדנתני לכף זכות, המקום ידין אותך לכף זכות, עד כאן. עוד מביא שם בתלמוד מעשים איך שדנו לכף זכות, ומסיים בכל מעשה כך המקום ידין אתכם לכף זכות:

וכבר נודע, הפעולה שאדם עושה אותו למטה, מתעורר לעומתו למעלה. ומי שיש בו מדה זו, או אפילו נרשמים עליו למעלה כמה עונות שעשה, באו מליצי ופרקליטי יושר ודנין הדבר לכף זכות, ואין כח למקטרגים לקטרג. ראה עד היכן מגיע מדה זו. על כן כל אדם ירגיל עצמו במדה זו לדון חבירו לכף זכות בכל מה דאפשר, אפילו בדרך רחוק. ונוסף על זה שכתבתי שמסלק קטטה ונותן שלום בארץ, מרבה כבוד שמים, כי כל עבירה היא מיעוט כבוד השם, ובזה מתרבה סטרא דקדושה, והקב"ה חפץ מאוד בזה:

ולא זו שדנין אותו למעלה לכף זכות, אלא אף בזה העולם הקב"ה מראה לו חיבה יתירה, כדאיתא בפרק סדר תענית (תענית כא, ב) דלאבא אומנא הוו מייתי ליה שלמא מרקיעא כל יומא, ולאביי בכל מעלי שבתא, ולרבא למעלי יומא דכפורים כו', וחשב שם המעשים דאבא אומנא, וחשיב בינייהו זו המדה שהיה דן לכף זכות, דזימנא חדא שדר אביי זוגי דרבנן למבדקיה, אזיל לביתיה ואכלינהו ואשקינהו ומך להו בסתרקי. לצפרא, כרכינהו ואייתינהו לשוקא ואשכחינהו. אמרו ליה

לישיימינהו מר. אמר להו הכי והכי שוו. אמרו ליה דילמא שוו טפי. אמר להו בהכי שקלי להו. אמרו ליה במה חשדתינן. אמר להו אמינא מלתא דמצוה אית להו לרבנן וכסיפו לי' מלתא למימר. אמרו ליה לשקלנהו מר. אמר להו מההיא שעתא אסחתי' לדעתאי מינאי ויהבתינהו לצדקה, עד כאן. הרי זה הצדיק היה דן לכף זכות והיה עושה מעשה על זה להסיח דעתו מהם, כי דן כי בודאי הם לצדקה:

בספר מבחר הפנינים, אדם אחד בא לפני המושל, אמר לו באתי אליך לשאול דבר ששאלתיו תחילה מהבורא, אם תעשהו אשבח אלהים ואודך, ואם לא תעשהו אשבח ה' ואודהו ואדינך לזכות, עכ"ל:

ומי שאין בו המדה זו, לא זו שאינו זוכה לזה שידונו אותו לכף זכות, אלא אף נלקה, כדאיתא במסכת שבת פרק הזורק (צז, א) אמר ריש לקיש כל החושד בכשרים לוקה בגופו, שנאמר (שמות ד, א) והן לא יאמינו לי וגו'. אמר לו הקב"ה, משה כבר ישראל הם מאמינים בני מאמינים. (הג"ה, כלומר כבר גלוי וידוע לפני שהם מאמינים, כי כן יהיה לעתיד (שמות יד, לא) ויאמינו בה' וגו'). מאמינים דכתיב ויאמינו בה'. בני מאמינים דכתיב (בראשית טו, ו) והאמין בה'. אבל אתה אין סופך להאמין, דכתיב (במדבר כ, יב) יען לא האמנתם בי. ולקה דכתיב (שמות ד, ו) ויאמר לו ה' עוד הבא נא ידך וגו', עד כאן:

וכתב במדרש שמואל בפרק קמא דאבות (מ"ו) בשם מפרשים, דדבר זה לא נאמר אלא באדם בינוני אשר מעשיו שקולים. אבל ברשע גמור ומפורסם, אפילו אם רואים עושה טוב ידונו לכף חובה, שלא לשם שמים נתכוון במצוה זו שעשה, אלא להראות טלפים כחזיר כדי שיחזיקו אותו לאיש טוב. וחכמי המוסר אמרו הזהר מחלקת לשון הנבלים כהזהר מן הקשת, אשר כל עוד שיוסיף להכנע יוסיף להכות, עד כאן. ואפשר שמשום הכי נקרא הקשת קשת רמיה (תהלים עח, נז). וכן בתלמיד חכם אפילו רואין אותו עושה עבירה, יאמרו שהוא עושה עבירה זו לשמה, וגדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה (נזיר כג, ב). ואם היא עבירה שאי אפשר לומר שהיא לשמה, אמרו רז"ל (ברכות יט, א) תלמיד חכם עובר עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום, כי בודאי עשה תשובה:

ומיהו אף שהחיוב הוא לדון את חבירו לכף זכות, מכל מקום אם יוכל לבוא לידי בירור הענין, והוא רוצה לבוא לידי בירור לשם שמים, כדי שבאם חטא לקיים מצות (ויקרא יט, יז) הוכח תוכיח את עמיתך, ולדבר עמו בנחת ובהשקט ושלום, הן הוא ענין שבין אדם לחבירו, והן הוא ענין שבין אדם למקום, אז מצוה עביד, ובלבד שיכוין לבו לשמים:

נשלם אות הכ"ף